

SVAR TILL ELF HÄSSLEHOLM ANGÅENDE KVINNLIGA PREDIKANTER

1. INLEDNING OCH FRÅGESTÄLLNING

Styrelsen för ELF Hässleholm har ställt en fråga till ELMs läroråd angående hur man bör förstå mäns och kvinnors uppgifter i den kristna gemenskapen, och specifikt med hänsyn till predikan. Frågan i sin helhet lyder:

Då det inkommit en fråga till ELF Hässleholms styrelse, som vi i styrelsen ej har kunnat besvara, har vi valt att vidarebefordra denna fråga till Er i lärorådet. Detta med en förhoppning om att Ni bättre ska kunna bringa klarhet i frågan.

1 Timoteusbrevet 2:12 lyfts ofta fram som ett argument till att kvinnor inte bör predika. Trots detta har vår systerorganisation NLM i Norge sedan länge valt att kalla kvinnliga talare att predika på söndagsgudstjänster. Det andliga ansvaret har då vilat på ett äldsteråd i församlingen. I vår organisation har vi historiskt valt att tilldela predikanten det andliga ansvaret för samlingen. Dock finns det exempel på svenska föreningar som nu har valt att införa ett äldsteråd. Följande fråga uppstår därför: Strider det mot Bibeln att låta en kvinna predika på en söndagsgudstjänst, om det i föreningen finns någon typ av lösning där det andliga ansvaret vilar på en eller flera män genom till exempel ett äldsteråd?

Vi som förening tycker att frågan är högst relevant. Motsvarande fråga ställdes även på frågestunden under ELMs temadag 1 April 2023 i Åhus där frågan om predikanter avhandlades. På temadagen uttryckte medlemmar från Ert läroråd en önskan om att frågan skulle vidarebefordras till Er. Vår önskan och förhoppning är följaktligen att Ni i Lärorådet tar er an frågan och återkommer med ett svar till oss så att vi i styrelsen kan vidarebefordra detta till våra medlemmar. Med stor förståelse för att frågan behöver få ta tid att behandlas, skulle vi i styrelsen gärna se ett svar så fort som möjligt.

Svaret är tänkt att läsas på följande sätt. I nästa avsnitt följer lärorådets svar. En sammanfattning ges av de överväganden lärorådet har gjort, och man hänvisar både till tidigare praxis och till bibeltolkningsfrågor.

Därefter följer en längre text i tre delar som utvecklar skälen till lärorådets ställningstaganden. I de tre delarna utvecklas historia och praxis i ELM, jämförelser med norska NLM samt några exegetiska, d.v.s. bibeltolkande överväganden. Den texten är inte nödvändig läsning för att man ska förstå svaret, utan är tänkt att tjäna som en redogörelse för på vilka grunder lärorådet har kommit till sina slutsatser.

2. LÄRORÅDETS SVAR

SVAR

Lärorådet menar att den ordning som finns i ELM, med enbart kallade män som predikanter, är i överensstämmelse med Bibelns undervisning. Det är vårt sätt att försöka efterleva den princip vi läser i Bibeln om män och kvinnors olika uppgifter. Vi tror att det skulle vara fel att kalla kvinnor till Ordets predikan, även om man tillsätter ett lokalt äldsteråd, eftersom vi tror att predikan är en sådan typ av undervisning som Paulus inte tillåter i 1 Tim 2.

Lärorådet vill betona att gränsdragningen gäller för predikan och liknande läroansvar, men att det finns många uppgifter i ELM för både kvinnor och män utan predikantkallelse att med frimodighet och glädje gå in i.

MOTIVERING

Bibeln gör det tydligt att människan är skapad till Guds avbild, som man och kvinna. Det görs ingen skillnad mellan mannens och kvinnans gudslighet, men lärorådet läser och förstår Bibeln så att Gud har lagt ner en skillnad mellan mannens och kvinnans ansvar och uppgifter. Vi tror att Bibeln antyder detta redan i skapelsen genom att Adam skapades först vilket även Paulus hänvisar till i 1 Tim. 2:13. Vi tror att syndafallet perverterade den goda ordningen – inte att den skapade den.

Denna skillnad är "ekonomisk", och inte "ontologisk". Med "ekonomisk" menas att skillnaden handlar om hur relationer och uppgifter ordnas, medan "ontologisk" beskriver det inre väsendet. Skillnaden handlar alltså om våra yttre relationer medan vi, sett till vårt inre, är jämlikt skapade till Guds avbild.

Vi vill att båda dessa aspekter blir synliga i ELMs gemenskaper. Män och kvinnor ska uppmuntras att arbeta tillsammans, sida vid sida, som lärjungar och medarbetare i Guds vingård. Det finns mycket mer som förenar män och kvinnor i Kristus än vad som skiljer dem åt. Det allmänna prästadömet är centralt för ELMs självförståelse, och på den grunden vill vi uppmuntra män och kvinnor att verka i styrelser och kommittéer, i barn- och ungdomsverksamhet, med sång och musik, i diakoni och besöksverksamhet, och mycket mer.

Samtidigt som vi menar att Bibeln avgränsar både kvinnor, och män utan en särskild kallelse, från läroansvar och predikan, menar vi att det finns mycket mer som Bibeln uppmuntrar varje kristen att delta i. Detta kommer redan till uttryck i ELM genom män och kvinnors delaktighet i hela vår verksamhet, vilket lärorådet ser med glädje på. Det är en rikedom i Guds rike när män och kvinnor arbetar tillsammans för evangeliet.

ELMs organisation är platt och decentraliserad, vilket har präglat praxis ifråga om andlig tillsyn och läroansvar. De organisationer som har kallat predikanter har utövat tillsyn över dem, samt över anslutna föreningar. Föreningarnas styrelser har i sin tur utövat tillsyn över sina medlemmar. Både läroansvar och verksamhetsansvar har således legat på styrelserna, och lokalt har både män och kvinnor verkat i styrelser och vid årsmöten under lång tid. Till riksstyrelsen invaldes dock kvinnor först i och med att ett läroråd tillsattes 2011, vilket markerade att man delegerade läroansvaret till ett specifikt råd bestående av fem män.

Man har inte tillsatt anställda ledare med ett särskilt ansvar för det andliga ledarskapet, varken på lokal- eller riksnivå, men missionssällskapets styrelse, och särskilt dess ordförande, har tillskrivits och utövat ett andligt ledarskap för hela rörelsen. Ansvar har delvis förändrats och förskjutits i och med att man skapade missionsledartjänsten och lärorådet omkring 2010-2011.

ELM har ända sedan grundandet 1911 kallat och sänt predikanter till att förkunna. Man har betonat "att ingen utan vederbörlig kallelse bör i kyrkan predika offentligen eller förvalta sakramenten" och man har förstått predikantkallelsen som en sådan "vederbörlig kallelse" (Augsburgska bekännelsen, XIV).

Det har inte varit uttalat att predikanterna i ELM skulle ha ett specifikt herdeansvar. Däremot har det varit naturligt att man har vänt sig till predikanterna för rådgivning, självvård och stöd i diverse andliga frågor. Man har uppfattat predikouppdraget så att predikanten är bunden av den lutherska bekännelsen, med ett ansvar för att förvalta tron i enlighet med Bibeln och bekännelsen.

Om man jämför med Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) ser våra organisationer olika ut både till struktur, historia och praxis. Både NLM och ELM menar att det andliga tillsynsansvaret och läroansvaret bör ligga på vissa därtill kallade män, men vi har tillskrivit olika ansvarsuppgifter olika betydelse. I NLM har det till exempel varit praxis att kvinnor inte är representerade med rösträtt i styrelser och/eller årsmöten om inte det andliga ansvaret är tydligt utpekat på en eller flera män. Det är först på 2010-talet som kvinnor har fått rösträtt på riksorganisationens årsmöte medan det har varit praxis i ELM sedan grundandet.

NLM är mer radikalt lågkyrkligt än ELM och man talar inte om ämbeten annat än missionärsämbetet. Ända sedan starten har man tillämpat lekmannelett nattvardsfirande och både män och kvinnor predikar, men man knyter inget

läro- eller tillsynsansvar till predikan. I ELM kallar riksorganisationen män till predikan och uppfattar den kallelsen som en "vederbörlig kallelse", vilket är främmande för NLM.

Slutligen vill lärorådet uppmuntra till frimodig bibelläsning. Det är en gammal reformatorisk princip att Skriften är klar och begriplig i allt väsentligt, och att de dunkla passagerna ska tolkas med hjälp av de klara. Lärorådet menar att de relevanta bibelställena, t.ex. i 1 Tim 2, i grunden talar om en enkel princip: Gud har skapat oss med en ordning och ansvarsfördelning, och läroansvaret bör vila på vissa lämpliga män. I ELM har vi valt att tillämpa principen så att bara vissa och visa män kallas till att vara rörelsens predikanter.

Alla principer måste tolkas och tillämpas och då kan det uppstå gråzoner. Dessa gråzoner ger utrymme för olika organisationer att tillämpa principen på lite olika sätt, även om man i grund och botten är överens i sakfrågan. För ELMs del har predikan alltid haft en central ställning och man har uppfattat predikan som ett uttryck för det läroansvar som vi tror att Bibeln menar bör ligga på vissa lämpliga och därtill kallade män.

3. VAD ÄR ELM?

Relevanta förkortningar:

- ELM: Riksorganisationen i sin nuvarande form.
- ELM-sfären: ELM, regionala samarbetsorganisationer, ELU, missionsgårdar och föreningar,
- BV: Bibeltrogna Vänner, ELM före omorganisationen 2005; används bara för att beskriva organisationen före 2005.
- EFS: Evangeliska Fosterlandsstiftelsen. Organisationen som ELM bildades ur 1909-1911.
- HLM: Hässleholms Lutherska Missionsförening - samverkansförening till BV som upphörde 2005.
- NSM: Nordöstra Skånes missionsförening - samverkansförening till BV som upphörde 2005.

3.1. ELMs teologiska självförståelse

3.1.1. Historik

ELM är ett missionssällskap, vilket är tydligt i våra stadgar: "Detta missionssällskap, som betraktar den 11 juni 1909 som sin grundläggningdag, vill ..." (§ 1) Juridiskt sett är vi en ideell förening. Vi definierar oss inte heller som en rörelse eller organisation inom Svenska kyrkan. ELM och dess medlemsföreningar står fria i förhållande till Svenska kyrkans centralorganisation, stift och församlingar. Den minsta gemensamma nämnaren är den enskilde som är medlem både i en missionsförening och i Svenska kyrkan. Därutöver finns från ELMs sida en oreserverad lojalitet till ("anslutning till") den evangelisk-lutherska bekännelsen.

Detta har betydelse för hur ELM på riksnivå, och föreningar på lokalnivå, har organiserat sin verksamhet. Man har bildat föreningar, och föreningarnas årsmöten har valt en styrelse som har varit ansvariga för den löpande verksamheten. På årsmöten har både män och kvinnor varit representerade med rösträtt. Kvinnor ägde rösträtt vid

BVs årsmöten från första början, och vid BVs första årsmöte kallade man 210 ”provinsombud”¹ varav 17 var kvinnor.² Kvinnor satt dock inte i riksstyrelsen förrän 2011 då årsmötet inrättade ett läroråd.

Praxis att organisera sig som missionsföreningar har sina rötter i den sydsvenska väckelsen som gav upphov till flera regionala sydsvenska väckelseföreningar. Två av dessa, Nordöstra Skånes Missionsförening (NSM 1858) och Hässleholms Missionsförening (HLM 1860) valde BVs sida i bibelsynsstriden 1909-1911 och de utgörs idag av ELM Syd.³ I såväl de sydsvenska väckelseföreningarna som i EFS var det viktigt att verksamheten inte uppfattades som ”separatistisk”, alltså som att man försökte dra sig ur Svenska kyrkan, men man har samtidigt varit mån om att bevara sin frihet och sitt självbestämmande.⁴ Detta fick även konsekvenser för hur man ordnade sina ”möten”. Man har i allmänhet samlats till bön, sång och predikan på vilken dag och tid som helst – utom på högmässotid.

EFS började tidigt kalla lekmän att predika inom sin verksamhet. Det sågs med onda ögon av vissa, inte minst från kyrkan, medan andra uppskattade det. Carl-Olof Rosenius’ (1816-1868) långa tjänst i Betlehemskyrkan i Stockholm som icke prästvigd lekmannapredikant, hade ett avgörande inflytande på lekmannapredikantens ställning. Denna tradition att kalla lekmän till predikanter var även i bruk i de sydsvenska väckelseföreningarna.⁵

När BV bildades 1911 började organisationen kalla predikanter parallellt med de två sydsvenska väckelserörelserna. Att det redan fanns två regionala sydsvenska organisationer, och därtill anslutna föreningar, med självständiga styrelser som kallade predikanter har haft stor betydelse för den decentralisering, med långtgående lokalt självbestämmande, som fortfarande präglar ELM.

Man betraktade inte predikanterna som konkurrenter till Svenska kyrkans präster och gjorde inte anspråk på att viga människor till samma sorts tjänst som en prästvigd. Däremot försvarade både EFS och ELM lekmännens rätt att offentligen förkunna Guds ord, inte minst mot bakgrund av vad man uppfattade som en nödsituation i den svenska kyrkan, och man menade att lekmännen var vederbörligen kallade enligt Augsburgska bekännelsen XVI.⁶

3.1.2. Kontinuitet och förändring

Föreningsstrukturen är inte bara juridisk utan också en del av ELM:s identitet som fortfarande tar sig uttryck i att många talar om sin gemenskap som ”föreningen”. Här har dock en förändring skett över de sista 25-50 åren. Något generaliserande kan man säga att ELM har förändrats på det sättet att många landsbygdsföreningar, som tydligare

¹ I EFS fungerade ”provinsombuden” ungefär som styrelsens lokala representanter ute i landet med ett särskilt ansvar för kolportörerna, alltså bokspridarna, samt att vara ambassadörer för EFS. De hade även röst- och yttranderätt i EFS styrelse. Se Torbjörn Larpers, 2012, *Konfessionalitet och medbestämmande: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens struktur och den nyevangeliska väckelserörelsens regionala nivå fram till 1922*, s. 19, Diss. Uppsala : Uppsala universitet, och Karl Axel Lundqvist, 1977, *Organisation och bekännelse: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen och Svenska kyrkan 1890-1911*, s. 59-68. Acta Universitatis Upsaliensis, Diss. Uppsala : Uppsala universitet, tillgängligt från: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-183586>. När BV bildades tog man över strukturen med provinsombud och de hade rösträtt vid årsmötena, se Rune Imberg, Arthur Einarsson & Tord Gunnarsson (red.), 2011, *I Jesu spår: Evangelisk luthersk mission - Bibeltrogna vänner, 1911-2011*, s. 56-58. Stockholm: BV-förlag. Ordningen med provinsombud upphörde i och med omorganisationen av ELM-rörelsen 2005.

² Torbjörn Larpers, 2012, *Konfessionalitet och medbestämmande*, s. 142. I EFS utsågs de första kvinnliga provinsombuden först 1921, se Inger Hägg, 2006, *I detta tecken: Evangeliska fosterlands-stiftelsen 150 år*, s. 14. Uppsala: EFS läser.

³ Se Christina Nilsson, 2008, ”ELM Syds förhistoria – en väckelses idéer och allianser”, i: *Begrunda*, 2008:2. Tillgängligt från: <http://www.tilliv.se/2008/10/elm-syds-forhistoria-en-vackelses-ideer-och-allianser/>. Se även Torbjörn Larpers, 2011, ”Dina aktier noteras nu mycket högt på skånebörsen.’ Roseniansk bibelsynsstrid ur sydsvenskt perspektiv 1908-1916”, i: *Den rosenianska väckelserörelsen cirka 1890-1920 och bildandet av Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner 1911*, s. 41-78. Uppsala: Johannelunds Teologiska Högskola.

⁴ Nilsson, 2008, ”ELM Syds förhistoria”.

⁵ Styrelsens kommitterade, 1959, *Hässleholms Missionsförening 1860-1960*, s. 11, 29-31. Hässleholm.

⁶ Se t.ex. Wiklund, 1972, *Predikant pastor präst: Evangeliska fosterlandsstiftelsens samfundsproblematik 1940-1972*, s. 22-25. Diss. Uppsala: Univ.

har bevarat sin föreningsidentitet, har lagts ner genom åren medan föreningar i vissa tätorter har vuxit och blivit mer församlingslika.⁷

Idag har 8 av ELMs 30 föreningar fler än 90 medlemmar, och dessa 8 samlar totalt sett 66 % av de registrerade medlemmarna. Samtliga dessa föreningar utom Filippi i Lund samlas på söndag förmiddag och följer en förenklad liturgi, vilket i praktiken ger gemenskaperna en församlingsliknande karaktär.

Det är alltså rimligt att anta att det har skett en förändring av hur medlemmar, och utomstående, uppfattar ELM-föreningar samtidigt som vår organisationsform inte har förändrats. Det ställer delvis nya frågor till oss som Missionssällskap, däribland den fråga som ELF Hässleholm ställer till lärorådet, och delvis gör förändringarna oss påmind om vikten av att minnas vår historia.

Utvecklingen är inte unik för ELM. När ELMs missionsledare Daniel Ringdahl har träffat generalsekreterare för nordiska väckelseorganisationer har han fått kännedom om att både NLM och Normisjon i Norge har arbetat med en ”lågkyrklig ecklesiologi”, alltså en lågkyrklig kyrkosyn som handlar just om att reflektera teologiskt över sin föreningsform.⁸ Här återstår det viktigt arbete för ELM att göra.

ELM ser olika ut på olika platser. Samtliga gemenskaper i ELM är organiserade som föreningar utom i Umeå och Vännäs som är organiserade som församlingar. I Umeå och Vännäs har man anställda präster som fungerar som herdar och ledare; i Stockholm, Örkelljunga och Malmö har man anställda predikanter om än med lite olika arbetsbeskrivning; i Lund har man en anställd medarbetare, och i flera föreningar finns det andra sorters medarbetare anställda för café-, barn- eller annan -verksamhet. Merparten av föreningarna har dock inga anställda och även i de gemenskaper där det finns anställda är det fortfarande styrelsen som har det formella ansvaret för gemenskapens verksamhet.

3.2. Andligt ledarskap i ELM

3.2.1. Nulägesbeskrivning

ELMs föreningar har i allt väsentligt organiserat sitt inre arbete som en ideell förening. Årsmötet har utsett en styrelse, styrelsen har utsett kommittéer eller ansvariga personer för diverse uppgifter, och beslut om medlemskap, utträde och dylikt har fattats av den lokala styrelsen och/eller en av styrelsen utsedd person. Föreningarnas stadgar §§ 1-2 anger grund och syfte med föreningen, de paragraferna säger någonting om föreningens kristna övertygelse, och det är styrelsen som är ansvarig inför årsmötet för att föreningen sköts enligt sina beslutade stadgar.

Man har inte tillsatt anställda ledare med ett särskilt ansvar för det andliga ledarskapet, varken på lokal- eller riksnivå, men missionssällskapets styrelse, och särskilt dess ordförande, har tillskrivits och utövat ett andligt ledarskap för hela rörelsen. Det har alltså i allmänhet inte gjorts någon åtskillnad mellan ”andligt” och ”administrativt” ledarskap i föreningarna, men församlingarna i Umeå och Vännäs har numera en sådan stadgereglerad åtskillnad och riksstyrelsen inrättade 2011 ett läroråd som regleras i ELMs stadgar § 30.

Det har inte funnits någon enhetlig praxis i rörelsen kring män och kvinnors representation i de lokala styrelserna trots att man inte har gjort någon skillnad mellan andligt och administrativt ansvar. Det hör troligtvis samman med att man har betraktat sig som en förening. Riksstyrelsen har däremot bara haft män i styrelsen, vilket har markerat uppfattningen att riksstyrelsen har ett andligt ansvar för hela organisationen. Idag ligger det ansvaret på lärorådet.

På senare tid har några föreningar tillsatt lokala ”läroråd”, ”äldsteråd”, ”föreningsråd” som ofta utgörs av några predikanter och/eller andra betrodda män i föreningen. Syftet med ett sådant råd är ofta att frigöra tid för en mindre grupp att arbeta med läromässiga och andra teologiska frågor i föreningen, när styrelsens tid ofta upptas av

⁷ Framtidskommissionens rapport kapitel 3, www.elmbv.se/framtiden

⁸ Se t.ex. NLMs utredning till rådsrådet 2022, *Menighetstenkning og organisasjonsstruktur i NLM: En utredning til rådsrådet 2022 fra NLMs hovedstyre Justert etter rådsrådet til GF 2022 til orientering*. Tillgängligt från: <https://nlm.no/globalassets/dokumenter-og-filer/formelle-dokumenter/div/menighetstenkning-og-organisasjonsstruktur-i-nlm-til-radsmote-2022.pdf>

budget, fastighet och dylika saker. Det blir också ett sätt att tydliggöra vilka personer man vill betrakta som sina teologiska rådgivare/betrodda. Det är en god ordning som lärorådet har uppmuntrat till på annan plats.⁹ Lärorådet uppmuntrar även föreningarna att reglera ett sådant äldsteråd i sina stadgar så det blir tydligt för alla inför vem ett sådant råd svarar.

3.2.2. Reflektioner över nuläget

Nya testamentet ger olika beskrivningar av hur Guds folk organiseras och vi får inte en (1) mall som ska tillämpas på alla gemenskaper. Vi tror att Nya testamentet tillåter en stor variation av organisationsformer, och att det inte är de yttre strukturerna som är avgörande: ”Kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas.”¹⁰ I den bemärkelsen tror vi att varje ELM-förening utgör en församling, men det betyder inte att varje förening bör organisera sig som en församling (efter svenskkyrklig mall).¹¹

Den nuvarande ordningen har sina för- och nackdelar, vilket Christina Nilsson kortfattat kommenterar i sin artikel om ELM Syds förhistoria. En tydlig nackdel är att ett delat ansvar lätt blir ingens ansvar. Det kan alltså skapa osäkerhet och otydlighet i föreningen angående vem man vänder sig till med pastorala frågor, självård och dylikt. Det kan också vara så att styrelsen drunknar i de dagliga uppgifterna med ekonomi, fastighet m.m. och aldrig hinner ta itu med de större frågorna som rör evangelisation, mission och gemenskapens inre uppbyggelse.

Samtidigt har den platta, demokratiska strukturen i ELM, kombinerat med rörelsens starka fokus på det allmänna prästadömet, fostrat många duktiga, starka och fromma ledare. Dessa har varit både män och kvinnor, och många har fostrats från unga år genom söndagsskola, ungdomsgrupper, läger, hobby, körer och diverse styrelseuppdrag. Det har funnits vissa formella roller att gå in i – som provinsombud, predikant, missionär, ungdomssekreterare, redaktör och missionssekreterare – men merparten av uppdragen har varit ideella. Genom aktiv närvaro i en lokal förening har det vuxit fram en mångfald av ledare i hela rörelsen.

ELMs individuella tillkomsthistoria har även bidragit till en hög bibel- och läromedvetenhet i rörelsen. Genom ett utbrett ideellt engagemang, en stark betoning på det allmänna prästadömet och lojaliteten till Skriften har man kunnat bevara en djup bibelkunskap och samsyn i de teologiska utgångspunkterna. Även om det har funnits anställda, styrelser, predikanter och missionärer, har det varit en allmänt utbredd uppfattning – med tydliga rötter i den lutherska reformationen – att varje medlem har förmåga, kallelse och mandat att pröva vad som sägs.

Den nuvarande organisationsformen har alltså både styrkor och svagheter. På grund av den starka decentraliseringen i rörelsen har det aldrig varit tal om en specifik organisationsmodell som skulle tillämpas över hela organisationen – inte heller är det önskvärt. Däremot bör alla gemenskaper sträva efter tydlighet i vem som har vilka uppgifter och vem som har ”tillsynsansvar” eller ”läroansvar” i föreningen, och till det kan ett pastoralt råd/äldsteråd/läroråd vara en god hjälp.

3.2.3. Predikantens ställning

ELM, liksom HLM och NSM, har ända sedan starten kallat och sänt predikanter till att förkunna Guds ord. Det har man betraktat som en del av sin mission i hemlandet. Man har betonat, åtminstone sedan Rosenius tid, ”att ingen utan vederbörlig kallelse bör i kyrkan predika offentligen eller förvalta sakramenten”¹² och man har förstått predikantkallelsen som en sådan kallelse. I sin avhandling om EFS’ samfundsproblematik gör prästen Henry Wiklund (1926-2013) en intressant kommentar angående Rosenius’ syn på lekmannen: ”att han [Rosenius] egentligen inte kände sig bunden av det officiella ämbetets ordning, tillåtelse eller tolkning av t.ex. Confessio Augustana. Att han dock gjorde halt vid sakramentsförvaltningen var betingat av hänsyn, inte till prästämbetet

⁹ Lärorådet, 2019, *Om mötesledarskap och andligt ledarskap*. Tillgängligt från: <https://www.elmbv.se/wp-content/uploads/2019/05/LR-2019-M%C3%B6tesledning.pdf>

¹⁰ Augsburgska bekännelsen (även kallad ”Confessio Augustana”, förkortad ”CA”), artikel VII.

¹¹ Jfr. t.ex. NLM, 2022, *Menighetstenkning*, punkt 2.1.2 och 2.2.1-2.

¹² CA XIV.

utan till de människor som han ville föra till en personlig tro. Han trodde nämligen att den möjligheten skulle beskäras, om han 'uppträdde mot den utvärtes kyrkan'.¹³

Citatet visar att Rosenius inte gjorde någon teologisk skillnad mellan att förkunna Ordet i predikan och att göra det vid nattvardsbordet, men att han avstod från det senare av pragmatiska hänsyn. Det är också värt att framhålla att Rosenius betraktade det andliga tillståndet i landet som en nödsituation som i alla fall delvis legitimerade lekamannaverksamheten.

Rune Imberg berör kortfattat BVs syn på lekmännen genom att kommentera styrelsens uppfattning att de manliga missionärerna inte bara hade rätt att förrätta nattvarden utan även att viga pastorer och till och med biskopar. Detta utgick från det faktum att det då inte fanns några (lutherska) kyrkliga strukturer på plats att falla tillbaka på, men det säger något om vilket principiellt mandat de kallade lekmännen hade.¹⁴

Det är en liknande förståelse av lekmanpredikantens uppdrag som kommer till uttryck i Lärorådets yttrande från 2014.¹⁵ Även här sägs det att sakramentsförvaltningen i princip ligger inom ramen för uppdraget (tes 15) men man månar även om att inte skapa ordningar som skapar splittring och osämja (tes 17). Det går alltså en röd tråd från Rosenius förståelse av lekmanpredikantens mandat, till ELMs praxis på missionsfältet omkring 1920-30-talet, och till Lärorådets yttrande 2014.

Det har nog aldrig sagts officiellt att predikanterna i ELM skulle ha ett specifikt tillsynsansvar eller herdeansvar på de platser där dessa predikar. Däremot har det fallit sig naturligt att de som regelbundet har predikat också har varit människor man har vänt sig till för rådgivning, självvård och stöd i diverse andliga frågor. Den omfattande reseverksamheten inom ELM förr i tiden, när predikanter besökte hem efter hem och ofta stannade över natt, bidrog till att många predikanter fick en självvårdande och rådgivande funktion. I viss mån fungerar det nog fortfarande så i föreningarna att särskilt predikanter som finns i den lokala föreningen blir en sorts rådgivare och vägledare även om det måhända inte är uttalat.¹⁶

Det har inte funnits något läroråd, pastoralt råd eller andra tillsynsinstanser i ELM historiskt sett. Det ansvaret har snarare legat på de styrelser som har kallat predikanter, d.v.s. NSM, HLM och BV, och många av dessa styrelseledamöter har också varit predikanter och/eller missionärer. De lokala föreningsstyrelserna har i sin tur utövat viss "kyrkotukt" där det har varit nödvändigt. Däremot har man uppfattat predikouppdraget så att man är bunden av den lutherska bekännelsen och att man har ett ansvar för att förvalta tron i enlighet med Bibeln och bekännelsen. Det har alltså funnits ett traderande och normerande uppdrag i själva predikantkallelsen, som har knutit ett läroansvar till predikantuppdraget.

4. JÄMFÖRELSE MED NLM

ELF Hässleholm hänvisar till NLM där man tillåter kvinnor att predika men har ett lokalt manligt äldsteråd, och frågar om man inte kunde tänka sig en liknande lösning i ELM.

Först måste man lägga märke till två saker: det ena är att Lärorådet inte påstår att ELMs sätt att praktisera tjänstedelningen är den enda möjliga. Det andra är att en organisations historiska bakgrund och de specifika förhållanden under vilka den bildades har stor betydelse för hur organisationens former tar sig uttryck.

¹³ Wiklund, 1972, *Predikant pastor präst*, s. 23.

¹⁴ Rune Imberg, 2008, *A Door Opened By the Lord: the History of the Evangelical Lutheran Church in Kenya*, s. 92-93, se särskilt noterna 13-14. Göteborg: Församlingsförlaget.

¹⁵ Lärorådet, 2014, *Predikantens ställning i Ordets tjänst*. Tillgänglig från: <https://www.elmbv.se/wp-content/uploads/2019/03/LR-2014-Predikantens-st%C3%A4llning.pdf>

¹⁶ Jfr. även NLMs vägledning, 2013, *Sammen i tjeneste: En praktisk veiledning om menn og kvinners tjeneste i NLM*, s. 15.

NLM hade sina speciella omständigheter och fick en mycket mera radikalt lågkyrklig profil än vad först EFS och sedan BV hade. Det var från början praxis att lekmän delade ut nattvarden och både män och kvinnor har predikat i NLMs bönhus i drygt 100 år. Man har traditionellt sett inte talat om ”ämbeten”, annat än missionärsämbetet, och har i allmänhet inte velat använda bibliska beteckningar på sina funktioner, som ”herde”, ”äldste” m.m.¹⁷ Den tydliga förståelsen av predikouppdraget som en del i predikoämbetet, som har varit framträdande i såväl EFS som ELM, är således främmande för NLM.¹⁸

Däremot har man varit tydlig med att det andliga tillsynsansvaret är förbehållet män. Därför har exempelvis inte kvinnor varit representerade på NLMs rådsmöten, till skillnad från ELM där kvinnor var representerade vid årsmöte med rösträtt redan från grundläggandet. Först i och med 2022 ändrade NLM sin struktur så att kvinnor får plats i huvudstyrelsen, men har i samband med det skapat ett ”nasjonalt tillsynsråd” liknande ELMs läroråd men, vad det verkar som, med större och mer omfattande befogenheter än ELMs läroråd.¹⁹

ELM har alltså i en bemärkelse en mer tillåtande organisation än NLM, och har haft det sedan starten, särskilt i de demokratiska organisationsformerna. NLM har å andra sidan en mer tillåtande hållning vad gäller predikan och sakramentsförvaltning.

Den grundläggande skillnaden mellan ELM och NLM i det här avseendet är alltså vad man lägger i förkunnelsen. I sin vägledning *Sammen i tjeneste* från 2012 utvecklar NLM sin syn på förkunnelsen, och gör en skillnad mellan att å ena sidan ha ett tillsyns- och läroansvar, och å andra sidan att förkunna.²⁰ De liknar förkunnelsen i en gudstjänst, eller ett bibelstudium, vid hur t.ex. Timoteus mor och mormor lärde honom den kristna tron, men knyter inget läroansvar till predikantuppgiften.

Där har ELM tänkt annorlunda ända från sin tillblivelse, vilket citatet från Wiklund visar. Även om ELM-predikanten inte är herde över människorna han predikar för, som en vanlig präst eller pastor är, har man uppfattat predikan som något mer än ett personligt vittnesbörd eller en andakt. Det faktum att ELM dessutom officiellt kallar och välsignar en man in i predikantuppgiften signalerar också att man går in i en specifik roll med ett andligt ansvar, som är knutet till predikantuppgiften.

För Lärorådet låter NLMs gränsdragning som att predikan och predikanten motsvarar våra fria vittnesbörd och liknande uppgifter. För att ge ett personligt vittnesbörd, hålla en andakt, ha en inledning eller på liknande sätt dela ett Guds ord, behöver man inte ha en predikantkallelse i ELM. Både män och kvinnor kan framföra den typen av anförande både på söndagar och vid andra tillfällen. Det är något som ryms inom det allmänna prästadömet i ELMs sätt att betrakta saken, och något vi gärna uppmuntrar till.

Lärorådets poäng är att varje organisation, som tror att Bibeln lär en skillnad mellan män och kvinnors uppgifter i familj och församling, måste göra en tolkning och tillämpning av Bibelns ord. Vår historiska, sociala och religiösa bakgrund – tillsammans med de personer som har varit tongivande för organisationerna – kommer att präglade organisationens gränsdragningar. Därför ser strukturerna olika ut i ELM och NLM, med olika för- och nackdelar, samtidigt som principen är densamma.

¹⁷ NLM, 2022, *Menighetstenkning*, s. 8.

¹⁸ *ibid.* s. 20.

¹⁹ Se förslaget till nya stadgar inför Rådsmötet 2022, *Forslag til grunnregelendringer knyttet til strukturendring*. Tillgängligt från: <https://nlm.no/contentassets/83f62f00ccef41b6b61933fd852342bb/forslag-til-grunnregelendringer-knyttet-til-strukturendring--sammenstilling--radsmotet-22.pdf> Se även: NLM, 2022, *Notat til rådsmötet 2022 fra Hovedstyret*. Tillgängligt från: <https://nlm.no/contentassets/83f62f00ccef41b6b61933fd852342bb/notat-til-radsmotet-2022-fra-hovedstyret.pdf>

²⁰ NLM, 2012, *Sammen i tjeneste*, s. 15-16. Tillgängligt från: <https://nlm.no/globalassets/dokumenter-og-filer/formelle-dokumenter/veiledning-og-retningslinjer/sammen-i-tjeneste---vedtatt-av-hs-nov-2012.pdf>

5. NÅGRA TEOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN

ELF Hässleholm ställer frågan om det skulle strida mot Bibeln ”att låta en kvinna predika på en söndagsgudstjänst, om det i föreningen finns någon typ av lösning där det andliga ansvaret vilar på en eller flera män genom till exempel ett äldsteråd?”. Lärorådet menar sig ha besvarat frågan med ovanstående utredning. Sett till hur predikantuppdraget har vuxit fram i ELM och hur Lärorådet ser på vad det ligger i att predika Guds ord, menar vi att man inte kan frånta predikan den sortens auktoritet som vi tror att Gud avser att bara vissa, därtill kallade, män bör ha.

Lärorådet har på annan plats förklarat vad ELM tror är Bibelns beskrivning av män och kvinnors uppgifter i familj och församling²¹, och Daniel Ringdahl har gett en mera ingående beskrivning av ELMs resonemang.²² Nedanstående resonemang är avsett att komplettera det som tidigare har uttalats, och därför återfinns här inte en genomgång av alla relevanta bibeltexter. I det här avsnittet vill Lärorådet snarare göra några teologiska kommentarer med relevans för frågeställningen.

5.1. En central bibeltolkningsprincip: Skriftens klarhet

I all reformatorisk teologi har det varit en grundläggande bibeltolkningsprincip att Skriften är klar i allt väsentligt som vi behöver veta om Gud och för vår frälsnings skull.²³ Det finns enskilda passager som kan vara svåra att förstå, men de behöver förstås i ljuset av de klarare passagerna. Luther betonade starkt att vi inte måste vända oss till kyrkan eller traditionen för att man ska kunna läsa och tolka Bibeln, utan att Bibeln tolkar sig själv. Det ska inte förstås naivt, som att man inte behöver den akademiska teologin²⁴, men det bemyndigar den enskilde kristne att läsa och förstå Bibeln. Reformatorerna menade att den enskilde kristne kunde läsa och förstå Bibeln med den helige Andes hjälp, och Luther skrev den lilla katekesen för att ge en enkel sammanfattning av den kristna trons huvudpoänger. Det var ett av skälen till varför reformatorerna ansåg det vara så viktigt att Bibeln översattes till folkspråket samt att lekfolket lärde sig läsa.

5.1.1. Principen är tydlig men tillämpningarna kan rymma gråzoner

Lärorådet vill uppmuntra varje kristen att läsa, tolka och tillämpa Bibelns texter. Det gäller även texter om hur, och för vilket ändamål, Gud har skapat oss. Vi ska med glädje och frimodighet läsa Bibeln och låta Bibelns olika texter kasta ljus över varandra.

Den bibeltolkningsmetodik som i hög utsträckning används för att argumentera mot en traditionell förståelse av tjänstedelningsprincipen, går på tvärs med idén om Skriftens klarhet. Lärorådet menar att det ger skäl till eftertanke när man påstås behöva spetskunskaper i grekiska och samtida antika sociokulturella och religiösa normer för att kunna läsa och förstå de relevanta texterna i sammanhanget. Det händer ofta att människor säger: ”Jag kan inte grekiska, så jag kan inte avgöra vad det här betyder,” eller: ”Olika auktoriteter säger olika saker, men jag är inte kompetent nog att avgöra.” Det kan finnas tillfällen när man drar helt fel slutsats om man inte har spetskunskap i språk och sociologi, men i den överväldigande majoriteten av bibelpassager kommer man väldigt nära en riktig tolkning genom att låta ”skrift tolka skrift”.

²¹ Se Lärorådet, 2019, *Om mötesledarskap och andligt ansvar*.

²² Daniel Ringdahl, 2023, ”Varför gör ELM på det här viset?”. Tillgängligt från: <https://www.elmbv.se/varfor-manligt-och-kvinnligt-ledarskap/>

²³ *Claritas Scripturae* eller ”Skriftens klarhet”. För Luthers förklaring och användning av begreppet, se Ingemar Öberg, 2002, *Bibelsyn och bibeltolkning hos Martin Luther*, s. 396-439, Skellefteå: Artos; för en kortare och mer allmän protestantisk beskrivning, se även Kevin J. Vanhoozer, 2016, *Biblical Authority After Babel: Retrieving the Solas in the Spirit of Mere Protestant Christianity*, s. 109-117, Grand Rapids: Bazos Press.

²⁴ Se t.ex. Öberg, 2002, *Bibelsyn och bibeltolkning*, s. 347-395. Se även ”ELM:s identitet: Identitet – Vision – Strategi”, pkt 4, i: Imberg, Gunnarsson & Einarsson, 2011, *I Jesu spår*, s. 468.

Vi menar att de relevanta passagerna, t.ex. skapelseberättelsen, Ef. 5 och 1 Tim. 2, i grunden är tydliga²⁵, och vi menar att det är en besvärande aspekt av bibeltolkningen när ett fördjupat studium kommer fram till att betydelsen är den motsatta till vad orden normalt betyder.

Det finns givetvis fall där exakta gränsdragningar inte alltid är så lätta att göra, men så är det med många principer i Skriften – att det kan finnas gråzoner i gränsdragningar brukar sällan vara skäl för att bortse från principen. Sådana exempel är bland annat:

- Tala sanning,
- Sex behöver omgärdas av äktenskapet,
- Var inte girig,

Principerna är klara och tydliga, och ändå vet vi att det inte alltid är så lätt att göra exakta gränsdragningar. Var går gränsen för en lögn när ens barn frågar om man blev glad för presenten; var går gränsen för sex, och vad innebär det i praktiken att vara girig? Gråzonerna tvingar oss till eftertanke, bibelläsning och att fatta välmotiverade beslut, men de får oss inte att överge principen. Lärorådet menar att man bör ha en liknande inställning till frågan om tjänstedelning. Vi menar att principen är tydlig i Bibeln men att det finns en viss gråzon i gränsdragningarna. Det bör leda oss till att inte vara alltför tvärsäkra på att vår egen tillämpning är den enda rätta, men inte till att bortse från principen.

5.2. Första Timoteusbrevet 2:11-15

I sin fråga till lärorådet skriver ELF Hässleholm att 1 Tim. 2:12 ofta lyfts ”fram som ett argument till att kvinnor inte bör predika”, och även om föreningens fråga inte gäller Första Timoteusbrevet vill lärorådet kortfattat kommentera passagen (2:11-15). Verserna är bland de absolut mest omstridda i ämnet om män och kvinnors uppgifter, och vi rekommenderar alla intresserade att ta del av den amerikanske pastorn Mike Wingers genomgång för att få en ingående beskrivning av den teologiska diskussionen.²⁶

De uppmaningar som Paulus ger mottagarna av brevet kan förstås som instruktioner för det kristna livet och för den kristna gemenskapens lokala organisation. Verserna 11–15 kan beskrivas som en uppfordrande och förmanande instruktion, och sammanhanget antyder att Paulus har den offentliga gudstjänsten i åtanke, då församlingen kommer samman för bön och undervisning.

Paulus är tydlig med att kvinnorna ska vara delaktiga i gudstjänsten och församlingslivet, men han gör samtidigt en åtskillnad mellan att ta emot undervisning och att undervisa, mellan att underordna sig och att göra sig till herre. Paulus skriver att kvinnorna vid gudstjänsten inte ska undervisa eller göra sig till herre över männen, och motiverar detta med referens till 1 Mos. 1–3. Motiveringen har två delar: att Adam skapades före Eva och att Eva först blev förledd och gjorde sig skyldig till synd, inte Adam.

Avsnittet avslutas med att kvinnorna ska bli frälsta, räddade, genom barnafödande (möjligen genom Jesus födelse) och ska leva i tro, kärlek och helgelse (v. 15). Den sista versen, om barnafödandet, är svårtolkad och vi saknar liknande argumentation i andra delar av Skriften. Versen är således ett bra exempel på en ”dunkel” passage i Skriften som måste tolkas genom ”klarare” delarna. Vi bör därför vara försiktiga i tillämpning, men vi måste samtidigt konstatera att vers 15 är markant annorlunda mot verserna 12-14. Verserna 12-14 vållar inga svårigheter begreppsmässigt, de har motsvarigheter i t.ex. 1 Kor. 14:33-34 och Ef. 5:22-24, och de har i stort sett varit okontroversiella i kyrkans historia.

²⁵ Det är anmärkningsvärt att Mike Winger, efter elva timmars genomgång av 1 Tim. 2 och all relevant litteratur till passagens tolkning, drar slutsatsen: ”Passagen betyder vad den ser ut att betyda”. Se ”ALL The Debates Over 1 Tim. 2:11-15”, 11:15, *Women in Ministry*, tillgängligt från: <https://biblethinker.org/women-in-ministry/>

²⁶ Mike Winger, 2022-2024, *Women in Ministry Part 1-13*, tillgängligt från: <https://biblethinker.org/women-in-ministry/>

Lärorådets uppfattning är att 1 Tim. 2 beskriver hur gudstjänsten ska organiseras, och vi tror att v 12 uttrycker Paulus vilja som apostel och inte bara en tillfällig lösning. Vi tror att det Paulus inte tillåter en kvinna är att undervisa en man i läran och med sådan auktoritet som tillkommer läroansvaret. Vi menar att det står i samklang med andra texter i Bibeln som behandlar relationen mellan män och kvinnor (t.ex. 1 Kor. 14:33-36, Ef. 5:21-33, 1 Petr. 3:1-7). Vi menar att den här typen av undervisning tar sig tydligast uttryck i ELM i söndagens predikan.

5.3. Män och kvinnor tillsammans i Kristus

Det är lätt att glömma bort när man uppehåller sig vid olikheter, men det viktigaste Bibeln har att säga om män och kvinnor är att de är jämlikt skapade till Guds avbild. Ontologiskt sett finns det bara en (1) mänsklighet, och människan är skapad till Guds avbild som man och kvinna. Syndafallet perverterade Guds goda skapelse och allt sedan dess har det funnits en maktkamp mellan könen, och vi ser denna destruktiva dynamik i hela mänskligheten. Men i Kristus är syndafallet botat och vi ska inte längre relatera till varandra i termer av makt, dominans och kontroll, utan i frivillig underordning och självupoffrande tjänande i kärlek.

5.3.1. Kvinnor i Bibeln

Det finns många framträdande kvinnor i Gamla testamentet, exempelvis Abrahams hustru Sara, Moses syster Mirjam, profetissan Hulda, domaren Debora, Rahab som hjälpte Josuas spejare, Hanna som födde Salomo, moabitiskan Rut som blev stammomoder till David, med flera. Till dessa ska vi även lägga Ordspråksbokens beskrivning av den goda hustrun (Ords. 31), som en driftig, företagsam, klok och omsorgsfull kvinna. Dessa kvinnor är goda föredömen för alla kvinnor (och män).

I Nya testamentet gick Jesus emot kulturen och kallade både män och kvinnor till lärjungar. Även i den mest omstridda texten är Paulus motkulturell när han skriver: ”En kvinna ska i stillhet ta emot undervisning ...” (jfr. även Luk. 10:38-42 och 11:28). Paulus hade manliga och kvinnliga medarbetare, män förmanas att behandla sin hustru som sin egen kropp, och Paulus menar att både män och kvinnor har något att bidra med i gudstjänsterna. Genom att tillämpa 2 Mos. 19:5 på den nya skapelsen gav Petrus ett kraftfullt argument för att både män och kvinnor ska vittna om Herren Jesus för alla de möter (2 Petr. 2:9).

Både män och kvinnor kommunicerar evangeliet på olika sätt i Nya testamentet. Det tydligaste exemplet är att de profeterar. Petrus hänvisar på pingstdagen till Joels profetia att ”era söner och era döttrar ska profetera” (Apg 2:17–18). Längre fram beskrivs Filippus ”fyra ogifta döttrar som profeterade” (Apg 21:9), och i breven undervisar Paulus om hur det ska gå till när kvinnor profeterar i församlingen (1 Kor 11:5).

Lukas berättar att de kristna, som drabbades av den första förföljelsen, evangeliserade när de skingrades från Jerusalem ut till nya platser (8:4). Sammanhanget antyder att detta gällde både ”män och kvinnor” (8:3).

Uppmaningar i NT:s brev till att dela evangeliet begränsas inte till män (Kol 3:16; 4:6; 1 Pet 3:15), och de som först vittnade om Jesu uppståndelse var kvinnor (Luk 24:9; Joh 20:17). Detta gäller inte bara ”grundläggande” evangelisation, utan även mer utförlig eller fördjupande instruktion, som i fallet med Priscilla och Aquila som förklarar (grek. *ektithemi*) evangeliet för Apollos (Apg 18:26).

I Nya testamentet beskrivs den omvälvande förvandlingen som har skett av mänskligheten genom Jesu död och uppståndelse. I den nya skapelsen har våra jordiska omständigheter inte längre någon avgörande betydelse för vår ställning inför Gud – i Kristus är vi alla ett, som Paulus så kraftfullt uttrycker det i Galaterbrevet (3:26-29) – samtidigt som de jordiska strukturerna är kvar. Föräldrar är fortfarande föräldrar, myndigheter är fortfarande myndigheter, män är fortfarande män och kvinnor kvinnor.

5.3.2. Guds goda ordningar

Samtidigt som vi tror och bekänner alla människors fundamentala jämlikhet och värdighet inför Gud, tror vi att Gud har skapat goda ordningar som reglerar olika sfärer av det mänskliga livet. Ordningarna är ”ekonomiska” – inte ”ontologiska” – och beskriver hur vi ska relatera till varandra, men de säger inget om vår ställning inför Gud. Några

sådana sfärer är föräldraskapet, samhällslivet, äktenskapet och församlingen. Varje sfär har sin särskilda ordning och man kan inte ta ordningen för en sfär och tillämpa på en annan – *alla* barn ska alltså inte lyda *alla* vuxna som de ska lyda sina föräldrar – men ordningen är god och bör upprätthållas.

Gud beskriver **föräldraskapet** i det fjärde budet: ”Hedra din far och din mor, så att du får leva länge i det land som Herren din Gud ger dig.” (2 Mos. 20:12.) Budet, och annan undervisning, visar att föräldrarna har gemensam auktoritet och ansvar över barnen. Det är gott att föräldrar är auktoriteter över sina barn, och leder och uppfostrar dem i kärlek och tålmod. I ett kristet föräldraskap återspeglar föräldrarna något av Guds föräldraskap gentemot oss människor.

Nya testamentet uppmanar de kristna att ”underordna sig **den överhet** hon har över sig” (Rom. 13:1, 1 Petr. 2:13-14), och på andra ställen uppmanas kristna att underordna sig sina jordiska herrar (1 Petr. 2:18, Kol. 3:22). Vi tjänar Gud och vår nästa bäst genom att lyda lagar och arbetsgivare och sträva efter att göra gott inom de givna ramarna. Det ger inte överheten *carte blanche* att förtycka befolkningen utan även överheten är kallad till tjänande ledarskap (t.ex. Kol. 4:1).²⁷ Det enda undantaget Skriften gör är när man uppmanas att bryta mot Guds bud (Apg. 5:29). När den jordiska överheten upprätthåller rättvisan och agerar rättfärdigt återspeglar den Guds rättvisa, och människan respekterar Gud genom att underordna sig de jordiska myndigheterna.

Vi tror att Gud har avsett liknande ordningar för **äktenskapet** och församlingen och att dessa ordningar avspeglar en ordning mellan Kristus och församlingen. I Efesierbrevet 5 uppmanar Paulus makarna att ”underordna sig varandra i vördnad för Kristus” (v. 21). Hustrun ska uttrycka detta genom att underordna sig – inte *varje* man men – *sin* man ”så som ni underordnar er Herren” (v. 22) och att ”visa respekt för sin man” (v. 33). Maken ska uttrycka det genom sin självupppoffrande kärlek. Han kallas att älska – inte *varje* kvinna men – *sin* hustru ”så som Kristus har älskat församlingen och offrat sig för den” (v. 26) och att ”älska sin hustru som han älskar sig själv” (v. 33).

Vi tror att dessa två uttryck – underordning respektive självupppoffrande kärlek – är hustruns och makens sätt att uttrycka den ömsesidiga underordningen på. Syftet är att hustrun och maken i sitt äktenskap ska återspegla relationen mellan Kristus och församlingen. I båda fallen måste respektive part frivilligt ge upp sitt självbestämmande, ”i vördnad för Kristus”.

Den nära kopplingen mellan maken och hustrun samt Kristus och församlingen, leder till slutsatsen att ordningen i äktenskapet också ska återspeglas i **församlingen**: vi tror att det andliga ledarskapet i församlingen, i analogi med äktenskapet, bör utgöras av en eller flera därtill kallade män, och att varje kvinna och varje man, som inte har den ledarskapskallelsen i församlingen, bör underordna sig det ledarskapet. Vi tror, i likhet med Paulus beskrivning av makens kallelse i äktenskapet, att det andliga ledarskapet i församlingen ska uttryckas i självupppoffrande tjänande.

Vi tror att ordet ”**huvud**” (gr. *kephalē*) signalerar denna ordning. Begreppet är omtvistat, och man menar att det antingen antyder/betyder ”auktoritet” (som i huvud-kontor) eller att det betyder ”källa/ursprung” (som i flodens huvud, d.v.s. dess ursprung). Även om ordet bör tolkas som ”källa/ursprung” i vissa situationer, menar vi att det fortfarande inte fråntar ordet ett mått av ”auktoritet”.²⁸ Kristus är både församlingens ursprung och dess ledare och auktoritet – delvis just på grund av att han är ursprunget: ”Och han är huvudet för sin kropp, församlingen. Han är begynnelsen, den förstfödde från de döda, för att han i allt skulle vara den främste.” (Kol. 1:15-20, Ef. 1:20-23.)

²⁷ Se även Luther om den jordiska överhetens skyldigheter i ”On Secular Authority”, del III, i: Martin Luther & Jean Calvin, Harro Höpfl (red.), 1991, *Luther and Calvin on secular authority*. Cambridge: Cambridge University Press.

²⁸ Litteraturen är enorm. Cynthia Long Westfall har gett ett välformulerat argument för *kephalē* som ”källa” i Long Westfall, 2016, *Paul and gender: reclaiming the apostle's vision for men and women in Christ*, s. 79-102. Grand Rapids: Baker Academic. Se även Mike Wingers argument för en traditionell förståelse av begreppet i ”Male headship: is it REALLY biblical?” *Women in Ministry Part 8*; <https://biblethinker.org/women-in-ministry/>

Det går inte att säga tillräckligt många gånger, men auktoritet i biblisk bemärkelse är *inte* detsamma som auktoritet i världslig bemärkelse. I världen är ofta makt ett nollsummespel, men så är det inte i Guds rike (Matt. 20:25-28). Den som är satt att leda ska utöva denna auktoritet underifrån, som en tjänare, i Jesu efterföljd.

Vi tror att våra relationer fungerar som bäst när vi finner vår plats i den ordning som Gud har skapat. Då kan vi blomma ut i vår mänsklighet som man och kvinna, och återspegla Gud och hans godhet.

5.3.3. Tillsammans i ledarskap och evangelisation

Vi menar alltså att Bibeln lär att läroansvaret bör vara förbehållet vissa och därtill kallade män, samt att detta i huvudsak tar sig uttryck i ELMs predikanter. Samtidigt menar vi att det finns många uppgifter och tjänster som både män och kvinnor med frimodighet kan gå in i. Några vanliga termer för ledarskap i Nya testamentet är i våra svenska översättningar ”tjänare”, ”medarbetare” och ”förvaltare”.

Tjänare kan korrespondera mot grekiskans *diakonos* (1 Kor 3:5), *doulos* (Rom 1:1) eller *hyperetes* (1 Kor 4:1) och kan användas brett om såväl ledare som lärjungar i allmänhet. Ordet används då för att betona ledarskapets karaktär som underordnat Jesus och ödmjukt i relation till de man leder. Både män och kvinnor omnämns som tjänare. Grekiskans *diakonos* kan dessutom syfta på en specifik uppgift (1 Tim 3:8–13). Kvalifikationerna för tjänsten beskrivs endast i termer av karaktär, och en vanlig tolkning av 1 Tim. 3:11 är att den syftar på kvinnliga församlingstjänare. Ordet används om både män och kvinnor, och Paulus rekommenderar exempelvis Phebe i Rom. 16 som en sådan *diakonos*.

Medarbetare, grek. *synergos* eller *syndoulos*, använder Paulus både om sig själv (1 Kor 3:9) och om sådana som han fått hjälp av i sin tjänst som apostel (Rom 16:3; Kol 1:7). Ordet betonar arbetets gemensamma karaktär, antingen som samarbete med Gud eller andra människor. Både män och kvinnor omnämns som medarbetare, t.ex. Priscilla och Aquila i Rom 16:3.

Förvaltare, grek. *oikonomos* kan tillskrivas både församlingsledare (Tit 1:7) och alla kristna i deras bruk av Andens gåvor (1 Pet 4:10). Ordet betonar ledarskapets karaktär som delegerat ansvar från Gud, och vikten av trohet. Även detta begrepp används om både män och kvinnor.

I Nya testamentet finns det dessutom ett antal uppräknningar av olika gåvor som Gud ger sin församling: Rom 12:6–8; 1 Kor 12:8–10, 28–30; Ef 4:11–12; 1 Pet 4:10–11. Ingen lista är helt lik den andra, och inte ens den längsta listan innehåller alla termer som återfinns i de andra. Gåvorna är av varierad karaktär, både vad gäller funktion och i vilken grad de är associerade med (offentligt) ledarskap. Gåvorna uttrycker inte i sig själva ett ledarskap, men vissa av gåvorna tar sig offentliga uttryck och innefattar offentligt tal som profetia, bön, kunskapens ord och dylikt. Gud ger sina gåvor åt både män och kvinnor, allt efter hur Gud ser att Anden blir bäst till nytta.

Tillsammans med exemplen i 5.3.1. ovan får vi en mångfacetterad bild av hur både män och kvinnor kan, får och bör tjäna tillsammans i Guds rike.

5.3.4. Församlingsledare och äldste

Utöver de allmänna beskrivningarna av ledarskap och kommunikation av evangeliet, får vi även några mer specifika beskrivningar som avgränsar vissa roller för vissa personer.

I Nya testamentet beskrivs två roller med ett andligt ansvar för en församling: ”församlingsledare” (grek. *episkopos*) och ”äldste” (grek. *presbyteros*). Institutionen som äldste ärvs av den nytestamentliga församlingen från Gamla testamentet (2 Mos 24:1) och från det judiska ledarskapet under första århundradet efter Kristus. I Apostlagärningarna syftar rollen på det judiska folkets styre (kap. 1–6), men från 14:23 och framåt syftar det på ledare för församlingen. Den tätaste koncentrationen av ordet förekommer i Apg. 15, där de äldste och apostlarna utgör kyrkomötet i Jerusalem. ”Äldste” är inte bara ett historiskt faktum utan något som har normativ karaktär, vilket framgår av det uppdrag Paulus gav till Titus att ”i varje stad insätta äldste” (Titus 1:7, jmf Apg 14:23).

”Församlingsledare” refererar till samma ämbete som ”äldste”, men med en innebörd som betonar funktion snarare än status. Att det refererar till samma grupp framgår t.ex. av Apg 20:17, 28 samt Titus 1:5–7. Emellanåt beskrivs samma grupp dessutom som herdar (grek. *poimen*), Ef 4:11; 1 Pet 5:1–2. I Apg 20:17–28 finns alla dessa tre termer i samma sammanhang och avser samma grupp/ämbete.

Kvalifikationerna för en äldste beskrivs utförligast i 1 Tim 3:1–7 och Tit 1:6–10. Huvudbetoningen ligger på församlingsledarens karaktär, men därutöver är även kompetens (”god lärare”, 1 Tim. 3:2), kön (v 2), bakgrund (”inte vara nyomvänd”, v 6) och rykte bland utomstående (v 7) inkluderade.

En av kvalifikationerna för en äldste är att denne ska vara en ”god lärare”, och ett av verben som används om att förmedla evangeliet är grekiskans *didaskhein*, ”att undervisa”. Det har en intressant relation till det ledarskap som föreskrivs i den lokala församlingen. Å ena sidan förekommer ordet många gånger, med många olika subjekt. Av 213 förekomster av roten (inkl. substantiv-former som undervisning, lärare etc.), syftar mer än hälften på Jesu undervisning, och ca 35 på apostlarna. Vissa verser antyder att alla kristna kan undervisa (1 Kor 14:26; Kol 3:16; Heb 5:12), ibland beskrivs det som en av flera gåvor (Rom 12:7), och ibland är undervisning frukten av profetians gåva (1 Kor 14:31).

Samtidigt knyts undervisningen till det lokala ledarskapet i en församling. 1 Tim 3:2 anger att en äldste ska vara en ”god lärare”, och listan över kvalifikationer i Titusbrevet inkluderar undervisning (1:9). Arbete med ”ord och undervisning” nämns som ett särskilt berömvärdt kall i 1 Tim 5:17, med referens till just äldste.

I listan över gåvor i Ef 4:11–12 skiljs varje term åt av artikeln *tous* (några till...andra till), förutom i slutet av listan där ”herdar och lärare” underordnas en och samma artikel. Grammatiskt kan man inte motivera en fullständig identifikation mellan dessa grupper, men däremot en stark koppling.

Flera texter knyter alltså ledarskap till undervisning. Det officiella ledarskapet för församlingen, som även representerar församlingen gentemot utomstående (1 Tim 3:7, Tit 1:9), är med andra ord ett teologiskt ledarskap som använder undervisning som ett viktigt instrument i sin utövning.

Detta kan i sin tur kasta ljus över 1 Tim 2:12. En av nyckelfrågorna i sammanhanget är ifall versen förbjuder en eller två saker. Förutom att grundtextens *oude* (”eller”) ofta används för att bilda en ”hendiadys”, dvs. att uttrycka en (1) idé genom två begrepp + konjunktion, kan vi nu se att undervisning är ett redskap för den särskilda auktoritet som församlingens ledare/äldste/herde har. Denna tolkning leder till slutsatsen att det Paulus avgränsar är den sortens auktoritativa undervisning som endast församlingsledare ska ägna sig åt.

5.4. Slutsats

Det är förunderligt stort att få vara människa, skapad till Guds avbild och upptagen som barn hos Gud. I allt ska vi vittna om att vi är återlösta med Jesu blod, och det är vår kallelse att återspegla Gud i allt vi gör. En del i denna återspeglning är att finna vår plats i de ordningar Gud har skapat. I olika tider i livet kommer vi att befinna oss i delvis olika roller (t.ex. barnaskap och föräldraskap), medan andra roller är mer permanenta (som i samhället). I allt ska vi återspegla och ära Gud.

Lärorådet menar alltså:

- att både män och kvinnor är kallade att vittna om Guds frälsning, och att man gärna får göra det i gudstjänsten genom sång, vittnesbörd, bön, profetiskt ord, med mera,
- att både män och kvinnor kan ha ledaruppgifter i kyrka och samhälle,
- att både män och kvinnor, kallade eller icke kallade av ELM, kan undervisa i sammanhang som inte är att jämställa med söndagens predikan – det kan t.ex. vara i söndagsskola, ungdomsgrupp, dagledigsamling, bibelstudium på en vardagskväll, osv., men
- att Gud har skapat en ordning för församlingsledarskap där en därtill kallad man ska ha tillsyns- och läroansvar,

- att den bästa förståelsen av 1 Tim. 2:11-12 är att det är läroansvaret som ska vara förbehållet vissa män,
- att ELMs predikanter är delaktiga i det läroansvaret och att det tydligaste uttrycket för den typen av undervisning i läran är söndagens predikan, och att därför bara vissa män bör kallas till predikanter.

6. AVSLUTNING

Vi tror att Guds avsikter med oss är goda. Vi tror att det finns en storhet och en skönhet i att Gud har skapat oss till män och kvinnor, och att vi bäst återspeglar Guds godhet genom att frivilligt gå in under Guds ordningar. Vi tror att alla kristna tillsammans utgör Kristi kropp, och att varje del i kroppen behövs för att den ska vara fullständig. Ingen del är bättre eller sämre, utan varje del har sin plats efter Guds goda vilja. Men i den kroppen tror vi att Gud har utsett några till att ha ett särskilt läroansvar. Vi tror att vissa och visa män bör kallas till den uppgiften, och i ELM tar sig det ledarskapet uttryck i våra kallade predikanter och den sortens undervisning som framförs i en predikan.

Antaget i sin helhet vid Lärorådets sammanträde 2024-03-27

Daniel Ringdahl, ordf.

Erik J Andersson

Martin Helgesson

Peter Henrysson

Henrik Nilsson